

שיח ושיג בפרשה

"ויקם פרעה לילה" (שמות יב. ל)

תמיהה היא ; הכיצד הצליח פרעה להירדם באותו הלילה ולישון שנת ישרים, בשעה שיודע הוא שמכת בכורות מתקרבת בחצות הלילה, וחרב חדה מונחת לו על צווארו, שהרי גם הוא היה בכור? זהו סוד הדברים ; מכאן למדנו יסוד גדול עד כמה רב כוחה של קשיות עורף.

הנה פרעה הרשע יודע גם יודע על סופו הקרב בכלל מכת בכורות, והוא הכביד את ליבו והקשה את עורפו וסרב לשלוח את בני ישראל מארצו, לכן נשאר הוא שקט ושאנן על אף כל המכות הנמרצות שנחתו על ראשו. זהו קשיות העורף.

אולם על האדם לדעת, שמנגד ישנה קשיות עורף לטובה ומהווה היא לו ברכה. הנה עם ישראל הם "עם קשה עורף" (שמות ל"ד ח').

הקדוש ברוך הוא הטביע בהם את המידה הזו, בכדי שהם יקיימו את תורתו ואת מצוותיו בכל עת ובכל שעה בכל מחיר ובכל מצב. גם בשעה שילחצו אותם שונאיהם ויעמידו אותם בניסיונות - הם לעולם לא יוותרו אף על קוצו של ובמסירות נפש גדולה י"ד מן התורה הקדושה, שאין למצוא כדוגמתה, הם יקיימו אותה.

ומה הסיבה לכך? לפי שהם "עם קשה עורף".
(עלון פחד דוד)

ישראל לסגולתו

סגלה לחשוכי בניים

יתחזק באמונה שהמפתח לדה ביד ה', וברצונו פותח וברצונו סוגר. והנה מובא בגמרא יבמות סד, ונתתי שרי עקרה אין לה ולד, שאף בית רחם לא היה לה וילדה לתשעים שנה, וכשתממה שרה על בשורת לדתה, הקפיד עליה הקב"ה: "היפלא מה דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן", וכמו כן רחל עקרה היתה וה' פתח רחמה, וכן חנה אם שמואל בתפלה ובתחנונים נושעה וכן אמר: "עד-עקרה ילדה שבעה". וככל שתתחזק זו החשוכת בניים להאמין שאין מעצור לה מלהושיע, ולא יפלא ממנו דבר, כן תסלק הדינים מעליה ויכולה היא לזפות לגס, כי כפי גדל האמונה כך נפתחים שערי שמים לרחם מעל הטבע על זה המאמין ביכולת ה' שהיא למעלה מכל הטבעים.

ויאמר פסוקים דלהלן באמונה שלמה שאין שום טבע בעולם ואין מעצור לה מלהושיע:

"ויאמר אלהים אל-אברהם שרי אשתך לא-תקרא את-שמה שרי כי שרה שמה. וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיך והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו. ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה-שנה וילד ואם-שרה הבת-תשעים שנה תלד... ויאמר אלקים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את-שמו יצחק והקמתי את-בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו" (בראשית יז, טו-יט)

"ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו. ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח פנשים. ותיצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה-לי עדנה ואדני זקן ויאמר ה' אל-אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת. היפלא מה דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן" (בראשית יח, י-יד)

וה' פקד את-שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר. ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר-דבר אתו אלהים... ואברהם בן-מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל-השמע יצחק-לי. ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בניים שרה כי-ילדתי בן לזקניו (בראשית כא, א-ז).

עוד יאמר כמה פסוקים בפקידת חנה (שמואל א', ט - כ):

ותקם חנה... והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה... והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שמר את-פיה... ויען עלי ויאמר לך לשלום ואלהי ישראל יתן את-שלתך אשר שאלת מעמו... ויהי לתקפות הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את-שמו שמואל כי מהי שאלתינו. (הרב יעקב ישראל לוגאסי)

אמת

טו: מי שנותן צדקה שכרו שיזכה לאמת.

לקבל כל אורח בסבר פנים יפות

מספרים על הצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר, שהיה יושב בחדרו בשעת לילה מאוחרת, והיה שקוע בלימודו, ולפתע נשמעו דפיקות על דלת ביתו, משמשו של הרב כבר היה רדום ולא שמע את הדפיקות, ולכן קם הרב בכבודו ובעצמו ופתח את הדלת. והנה לפניו קבוצת אנשים שנקלעו לעיירה בשעת לילה מאוחרת.

קיבלם הרב במאור פנים ומיהר להכין בעבורם סעודה ומשקה חם, ותוך כדי ההכנות, התעורר השמש של הרב משנתו, וראה את רבו רץ ומכין סעודה עבור האורחים. אמר השמש בליבו, הרי אני לא שמעתי את האורחים נכנסים לבית, ובמו עיני רואה אני כיצד רבינו רץ וטורח בעבור אורחים אלו, אין זה כי אורחים אלו אינם אלא נשמות קדושים שבאו מעולם העליון כדי שכבוד הרב יעשה להם תיקון, ואם כן אין אני צריך להתערב בזה, וישכב השמש במיטתו ולא זע ולא נע ושיניו נוקשות זו לזו מרוב חרדה.

בבקר השכם רץ השמש ברחובות העיר וסיפר בהתרגשות לכל מי שפגש, על אותן נשמות שבאו בלילה לבית הרב כדי לבקש תיקון, ודברים אלו הגיעו לאוזניו של הרב, וכששמע זאת אמר: אכן עסקתי בלילה בתיקון נשמות, אך לא בתיקון נשמותיהן של האורחים אלא בתיקון הנפש שלי, מפני שנשמות שבאים להתארח בעולם הזה, הרי הם באים לתקן את נפשו של המארח... (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

הקדמה למשל:

שה תמים...מן הכבשי ומן העזים תקחו (בא יב-ה)

הגמרא (שבת עז) אומרת, שדרכן של העזים השחורות והזריות ללכת בראש העדר לפני הכבשים הצחורות המתנהלות לאיטן. ומדוע? "כברייתו של עולם", כמו שהחושך נברא לפני האור.

פירש הרב החיד"א זצ"ל בספרו "כסא דוד", שהעזים השחורות והולכות בראש מסמלות את היצר הרע המתלווה לאדם משעת לידתו, והכבשים הלבנות, המשתרכות מאחור, מסמלות את היצר הטוב, המגיע רק בהיכנס האדם למצוות.

ואמר הרב יוסף חיים זצ"ל, בעל ה"בן איש חי", שלפיכך נצטוונו לקחת לקרבן הפסח מן הכבשים ומן העזים- **כי יש לו לאדם ללמוד הן מן היצר הטוב, המדריכו בדרך טובה, והן מן היצר הרע.**

כיצד? על כך המשיל משל בדרך המליצה:

פעם פגש היצר הטוב ביצר הרע. אמר לו היצר הרע: "עד מתי נילחם זה בזה, ועד מתי תתנגד לכל מעשי? והלא כבר קרא לי שלמה המלך 'זקן', ולך קרא 'ילד' ועל הילד לשמוע לקול המבוגר!"

אמר לו היצר הטוב: "אדרבה, לך קרא שלמה המלך 'כסיל' ולי קרא 'חכם', ואין החכם נשמע לכסיל!"

אמר לו: "אף על פי כן, בבקשה ממך, השלם איתי לשעה אחת."

אמר לו: "מה תרצה לעשות באותה שעה?"

אמר לו: "ברצוני להזמין אחד מאנשיך לבית מרוח."

אמר לו היצר הטוב: "את מי תרצה להזמין?"

אמר לו: "חסיד פלוני."

אמר לו: "ומי מונע בעדך? לך והזמן אותו!"

אמר לו היצר הרע: "חסיד גדול הוא ולא ישמע בקולי, אלא אם כן תצטרף להזמנה."

אמר לו היצר הטוב: "כן אעשה, אתן לו רשות ללכת לאותו מושב לצים."

בא היצר הרע לאותו חסיד ודיבר על ליבו ללכת לשם אך החסיד לא אבה לשמוע. עד שבא היצר הטוב ואמר לו: "תלך, ומה בכך, אולי יצא ממהלך זה דבר טוב. רק תשמור יראת ה' בקרבך ולא תחטא."

הלך אותו חסיד לבית המרוח, הקשיב מעט לדברי הליצנות שהעלו שם, הלך לחדר הצדדי ששיחקו בו קלפים, התבונן כשעתיים בכל אורחות בית המרוח ושב לביתו, והיצר הרע הולך אחריו לראות כיצד השפיע עליו כל מה שראה.

וירא, והנה החסיד נכנס אל ביתו ונופל על מיטתו בקול בכיה וצעקה מרה.

נזעקה אליו רעייתו ואמרה: מה לך, אישי?"

אמר לה: "כלי זה היה לי, והלילה מסרתי אותו לבדיקה, ואמר לי שהזהב מעורב בסיגים וערכו אינו רב!"

אמרה לו: "מה זה תדבר? וכי מניין לך כלי זהב? וכי מתוך שיכרות תדבר?"

אמר לה: "איני שיכור, ויודע אני את אשר אדבר. לבי הוא כלי הזהב שלי, אשר בו אני עובד את בוראי כל ימי, והלילה העמדתי למבחן. כל ימי סבור הייתי, שלבי זך וטהור, זהב מזוקק, ואני עובד את הבורא בחשק ובשמחה. אך הלילה הזה ראיתי עד כמה רחוק אני משלמות העבודה. כאשר התבוננתי בקבוצת אנשים הישבים למשחק קלפים, רתוקים ומתוחים לאין שיעור, התביישתי בעצמי כיצד אני איני רתוק כך לגמרא הקדושה. כאשר ראיתי באיזו התלהבות שמחים וצוחקים שם, ואני לא הגעתי לשמחה זו בעסק התורה והמצוות או אז נוכחתי לדעת כמה רחוק אני משלימות עבודת ה', והלב שחשבתי שהוא זהב טהור ומזוקק, התגלה לי כמעורב בסיגים ובפסולת!"

כשמוע היצר הרע דיבורים אלה מת ליבו בקרבו, והוא יצא מן הבית בקומה שחוה ובראש מורד, כי לא עלתה מחשבתו בידו, ויהי להיפך.

למחרת בא היצר הרע לבית הכנסת לעשות את מלאכתו עם האנשים הנתונים ברשותו, להחטיאם בשיחה בטלה בתוך התפילה, בתפילה בלא כוונה, וברייב של כיבודים קטנוניים, וראה שהנה החסיד מתפלל בכוונה עילאית, בחשק ובהתלהבות כפל כפליים ממנהגו בכל יום. ויספוק היצר כפיים ויאמר: "אכן נתקיים בי מאמר חז"ל 'הגמל הלך לבקש לו קרניים, וגזזו לו את האוזניים'..."

לעיתים אנו רואים אנשי עסקים העוסקים במלאכתם והנה הקפה מונח לפנייהם והם אינם נוגעים בו מהלהט של העבודה, ואף שהמשקה מתקרב הם אינם שמים ליבם לכך. ואנו, שיושבים ועוסקים בתורה הנה הקפה מונח לפנינו ואנו מיד לוגמים ממנו ולא "שוכחים" לשתות ממנו.

וכך צריכה להיות בחינתו של האדם את עצמו עד כמה הוא דבוק בהשי"ת. כאשר האדם מקיים מצווה והוא "חיי" אותה, מתלהב ממנה, קיום המצוות אצלו היה נראה אחרת כפי שכתב "אור החיים" הקדוש, שאם היו בני האדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה היו "משתגעים" ומתלהטים אחריה. צריך להרגיש מתיקות זו, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'" ומי שירגיש במתיקות ממילא יתלהב ויתלהט באהבת תורה.

אדם שלומד תורה חייב להרגיש אחרת לאחר הלימוד, אם לימוד התורה לא השפיע עליו משהו היה חסר בעריבותה.

וראים אנו, שיש לו לאדם ללמוד אף מן היצר הרע ומפעלוליו לדעת לנצלם לעבודת ה' כראוי. ועל כך נאמר: "מן הכבשים" אלו כוחות היצר הטוב, "ומן העזים" אלו כוחות היצר הרע, "ותקחו" לימודים ולקחים בעבודת הבורא יתברך.

(מ-אור דניאל ע"י הרב אריה קרן)